

Дашковська Олена Ростиславівна

*доктор юридичних наук,
професор кафедри теорії та філософії права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)*

ПРИНЦИП БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ У ВІДПРАВЛЕННІ ПРАВОСУДДЯ

Принцип безпосередньої дії прав людини є основоположною засадою, що має абстрактний, нормативний, установчий характер, виражає основні закономірності формування, забезпечення та безперешкодної реалізації прав людини незалежно від наявності спеціальних умов і процедур та реалізується у сфері встановлення, реалізації та захисту прав і свобод людини.

Принцип безпосередньої дії прав людини є загальним принципом права, що має особливості реалізації в різних видах судочинства і одночасно перебуває в методологічній залежності і взаємодії з іншими принципами прав людини. Ця методологічна залежність визначається їх взаємозумовленістю і взаємодоповненням, спільністю цілей і завдань реалізації та забезпечення прав людини, наявністю базисної конструкції всієї системи прав людини, основних засад, що виражають найбільш значущі фундаментальні закономірності, керівні нормативні вимоги формування, реалізації, гарантування та забезпечення правового становища особистості в суспільстві.

Виходячи із сучасних завдань реформування судової системи зміст принципу безпосередньої дії прав людини потребує доповнення новими елементами, що поглиблюють ідею безпосередності дії прав людини: піднесення ролі законодавця, який зобов'язаний своєчасно вносити зміни в чинне законодавство відповідно новітніх стандартів прав людини, активна позиція правозастосовного органа, який зобов'язаний у своїх діях (бездіяльності) виходити з вимоги безперешкодного забезпечення прав людини; активна позиція судів у здійсненні правосуддя відповідно до принципу пропорційності, що вимагає знаходити адекватні форми і способи забезпечення прав людини як безпосередньо діючих суб'єктів відправлення правосуддя, незалежно від рівня техніко-юридичної розробки чинного законодавства, не тільки констатувати порушення прав, але й забезпечувати відновлення порушених прав, ґрунтуючись на їх безпосередній дії.

Реалізація принципу безпосередньої дії прав людини, його застосування в соціальній практиці, здійснюється в активній формі перманентної реалізації як безпосередньо при застосуванні конституційних норм, загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права про права людини, так і шляхом конкретизації в галузевому законодавстві за допомогою визначення змісту принципу, нормативного врегулювання його реалізації, встановлення гарантій реалізації в наступних формах: безпосереднього регулювання відносин у сфері формування, реалізації, правової охорони і правового захисту прав людини та установчого впливу на правову систему, в тому числі правотворчу та правозастосовну практику.

Реалізація принципу безпосередньої дії прав людини здійснюється через окремі стадії судочинства на основі ініційованого суб'єктом або уповноваженим органом (посадовою особою) судової діяльності питання про відкриття провадження у справі, застосування конкретної форми реалізації принципу безпосередньої дії прав людини, прийняття судової постанови, що скасовує перешкоди в реалізації права або відновлює порушені чи оспорювані права.

Існує кілька випадків обов'язкового застосування принципу безпосередньої дії прав людини у правозастосовній діяльності суду: у разі колізій і прогалин в законодавстві; у випадках тлумачення правової норми, що підлягає застосуванню в конкретній справі, щодо безпосередньої дії прав людини; як еталон, погодившись з яким, здійснюється судовий захист прав людини; у побудові відповідної ієрархії позитивних і природних прав людини і визначенні норми, що підлягає застосуванню в конкретній справі.

Принцип безпосередньої дії прав людини заснований і безперервно реалізується в міжнародній правозастосовній практиці і правозастосовній практиці зарубіжних країн. Про це свідчить високий рівень забезпеченості прав людини незалежно від їх закріплення в конституціях зарубіжних країн та / або на підставі міжнародних стандартів, від конкретизації їх у чинному законодавстві, від наявності юридичних гарантій, закріплених у законодавстві. При цьому найбільш ефективною формою забезпечення прав людини як безпосередньо діючих є відправлення правосуддя.

До проблем реалізації принципу безпосередньої дії прав людини у здійсненні правосуддя слід віднести, по-перше, недостатню точність і повноту визначення змісту принципу, відсутність єдиного системного підходу в розумінні принципу в правозастосовній практиці судів; по-друге, відсутність універсальних, конкретизованих і деталізованих вимог до порядку здійснення судової діяльності в сфері реалізації принципу безпосередньої дії прав людини; по-третє, відсутність нормативно закріплених механізмів щодо прийняття рішень на підставі загальних принципів права, міжнародних стандартів; по-четверте, наявність проблем предметної компетенції судів судової системи України.

Отже, безпосередність дії прав людини є якісним показником розвитку сучасного суспільства, зорієнтованого на демократичні цінності, скріплюючи усі системи життєзабезпечення людської спільноти, права людини виступають важливим чинником стратегії світового стабільного розвитку.

Міністерство освіти і науки України

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Юридичний факультет
Кафедра процесуального права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра організації судових та правоохоронних органів

Німецько-українське об'єднання юристів

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

18-19 жовтня 2018 року
м. Чернівці

УДК 347.9(477)(08)

C91

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (*голова*);

Москвич Лідія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувача кафедрою організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Остафійчук Людмила Аурелівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бутирська Ірина Анатоліївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Савчин Неля Миколаївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Турман Наталя Омелянівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Цибуляк-Кустевич Анна Степанівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (*відповідальний секретар*).

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в

C91 ***Україні***: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці, 2018. 392 с.

До збірника увійшли матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.).

Оргкомітет не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалу, що подано у рукописах. Для науковців, аспірантів та студентів.

УДК 347.9(477)(08)